

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

Slægt & Stavn

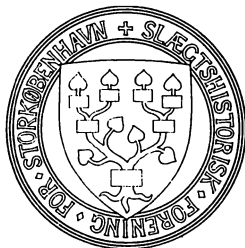
4. kvartal

1992:4

KNISSERNES JULEGRØD

~~Girokort~~
indhæftet midt i bladet

ISSN 0107 - 539x

udgives af
SLÆGTSHISTORISK FORENING FOR STORKØBENHAVN

Formand:	Jørgen Aasberg Mac Donald Alle 15, 2750 Ballerup - 44 97 01 71
Kasserer:	Lone Wredstrøm St. Kongensgade 89, 2., 1264 K - 33 32 79 13 (EFTER KL 18)
Ansvarshavende redaktør:	Lone Wredstrøm St. Kongensgade 89, 2., 1264 K - 33 32 79 13 (EFTER KL 18)
Øvrige redak- tionsmedlemmer:	Bjørn Sommer Åboulevarden 14, 2200 N - 31 35 23 89 Grethe Aasberg Mac Donald Alle 15, 2750 Ballerup - 44 97 01 71
Tidsbestilling til biblioteks- besøg i Mormon- kirken	A M Krogh-Thomsen Hedebyvej 5, 3650 Ølstykke - 42 17 92 51

Bladet sendes gratis til foreningens medlemmer.

Bladet udsendes 4 gange årligt - sidst i februar, begyndelsen af maj, midt i august samt midt i december. Hvis De ikke har fået bladet omkring disse terminer, bedes De rette henvendelse til Deres lokale postkontor.

Dead-line for indsendelse af artikler er 1. januar, 1. april, 1. juli samt 1. november.

For enkelte numre er prisen kr. 10 eller i årsabonnement kr. 40 (4 numre pr. årgang), der kan indbetales på foreningens girokonto nr 2 20 86 28.

Kontingent for medlemskab af Slægtshistorisk forening for Storkøbenhavn koster kr. 100 årligt - samboende partner kr. 50 årligt.

Indlæg sendes til: St. Kongensgade 89, 2., 1264 K

Eftertryk med kildeangivelse tilladt.

God Jul & Godt Nytaar

Meddelelse fra kassereren

Midt i bladet er indhæftet et girokort til betaling af kon-
tingent for 1993. Beløbet er kr. 100,00 - et hundrede - for
ægtefælle betales efterfølgende kr. 50,00 - halvtreds -
Beløbet bedes betalt senest 1. februar 1993, herefter vil man
efter 1. rykker blive slettet som medlem. Sit medlems-nummer
finder man trykt bag på dette blad over navnet. Først står
3090 - det er bladets registreringsnr - så følger medlemsnum-
meret - mellem nr. 00 og 500 - de sidste 2 nuller er til
kontrol.

Bladabonnenter betaler kr. 40,00 for 1993. Deres abonnements-
nummer står også på bagsiden, men er mellem nr. 1000 og 1100.

Lone Wredstrøm

Generalforsamling **8.marts 1993 kl. 19.00**

SE FØREBRAGS-OVERSIGTEN

Nu kommer der snart en lillesøster:

SLÆGTSHISTORISK FORENING for NORDSJÆLLAND

er under dannelse og forventer at holde sit første møde i Hillerød
i midten af januar 1993.

Alle interesserede er naturligvis velkomne.

Nærmere oplysninger kan fås hos

Randi Sundberg, tlf. 48 79 80 15, og hos

Povl Clasen, tlf. 47 74 88 42

Soldaterjul i København 1849

Hans Peter Jensen fra Pjedsted ved Kolding var soldat i København 1849-50. Han havde frinummer og gjorde normalt kun militærtjeneste som vagt på voldene et par timer om formiddagen. Resten af tiden tilbragte han med at se København og med forskellige småtjanser, som han kunne tjene lidt penge ved. Han var bl.a. nogenlunde fast bud for klædehandler Bernt (Simon Berendt), der solgte kåber, gik andre byærinder og arbejdede i en rullekælder. Han besøgte også af og til folk fra hjemmegnen, som havde slået sig ned i København, bl.a. Jens Buhs i Mikkel Bryggersgade. Det ved vi fra hans dagbog fra Københavnsopholdet, som nu findes i Københavns Stadsarkiv. Julen i København var ikke som han var vant til hjemmefra:

»Søndagen d. 23. december om eftermiddagen og om aftenen var jeg som sædvanlig hos Bernts, sidst på eftermiddagen var jeg i rullekælderen i Helligøjststræde og til sidst hos J. Bus, hvor jeg spiste og drak the og holdt lillejuleaften. J. Bus og kone skulle til juletræ juleaften.

Somme fine folk i København holder juletræ om juleaften, som er et grantræ plantet midt på gulvet og behængt med kager, æbler og mad, eller og med andre foræringer, som klæder og andre ting. De indbyder da de fremmede, som plukker af træet, og er det værdifulde genstande, står der på hver ting på en seddel, hvem der skal have og plukke det.

For resten holdes ingen juleaften i København, kun enkelte bagere og brændevinsbrændere, som har mange folk, og som dels er fra landet af, somme af dem gør lidt gilde for deres folk. Om dagen før jul kommer fra landet ind i København flere læs gran til juletræer. . .

Lille juledag om eftermiddagen spiste jeg og gjorde opvarning og var ude på Christianshavn hos Bournonville med 2 kåber, som om aftenen skulle hænges på et juletræ.

Juleaften. Om aftenen mente jeg at have blevet fri, men det tog en gal vending. Jeg måtte i byen med følgende kåber: 1. I Kronprinsensgade nr. 396, 1. sal, Mouris. 2. St. Købmagergade, frøken Kraft. 3. St. Købmagergade hos bager Klein. 4. Borgergade, garver Glud. 5. Bredgade, frøken Barnekouf. 6. Toldbodgade, frøken From. 7. Amaliegade. 8. I hjørnebutikken i Bings etablissement i hjørnesteget i Pilestræde og Kronprinsensgade til Bendichsen, og der så jeg den allerskønneste butik, jeg har set, som overgik de skønneste i Østergade og Vimmelskaftet. Man kunne se langt ind ad de krumløbende gange, mellem altanerne fyldt med alle instrumenter.

Til allersidst var jeg hos prægtige folk, hvor jeg havde været 2 gange før, i Studiestræde hos stivelsesfabrikant Høier. Jeg fik der 1 mark og for allerførste gang blev jeg trakteret på sådanne turer. Jeg fik et stort glas vin og 5 meget gode varme æblekager.

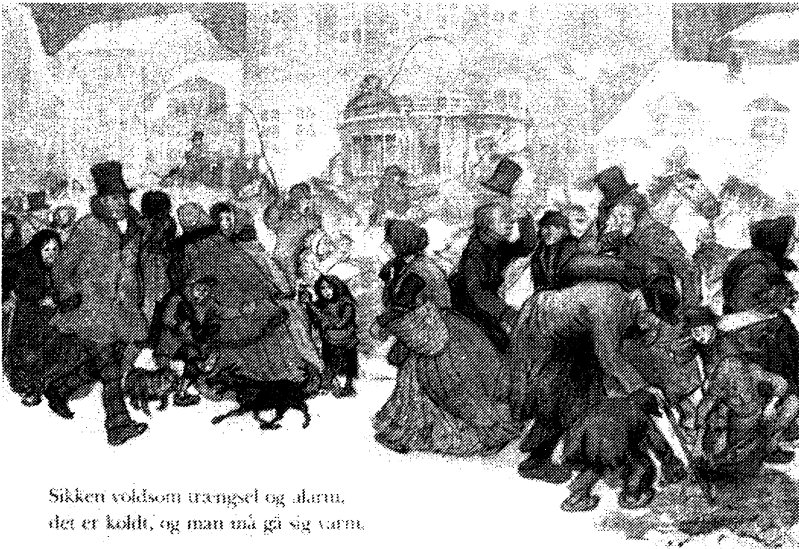
Jeg tjente denne aften 3 1/2 mark . . . Skønt godt tjent var det dog den dårligste juleaften, jeg nogensinde har levet. Kl. 9 1/2 kom jeg på kasernen, da de fleste af mine kammerater var gået i seng.

Juleaften er ikke mere i København end en anden, al handel i butikkerne vedbliver som sædvanlig til kl. 9 til 10, og folkefærdslen på gaderne ligeså som sædvanlig. Dog så jeg på Østergade kl. 9 folkemængden formindske sig lidt.

Juledag begynder først helligheden i København. Butikkerne er lukket fra kl. 9 til 7 om aftenen. Komediehuset er lukket og alle bliver hjemme hos sig selv og læser og går i kirke. 2. juledag derimod. Komediehuset er åbent, Casino og alle - og lige så død som juledag er, lige så levende og munter er 2. juledag. Alle går i byen, spadserer og morer sig hver på sin vis.«

Helle Linde

Sakset fra "KØBENHAVNS KRONIK" nr. 55 - januar 1992. Udgivet af "Selskabet for Københavns Historie".

Sikken voldsom trængsel og alarm,
det er koldt, og man må gå sig varm.

Efterlysning

I 1993 er det 100 år siden jordemødre i København og på Frederiksberg organiserede sig i en faglig kredsforening.

I den anledning efterlyses informationer om jordemødre, som har boet og virket i området.

Findes der blandt foreningens medlemmer nogen der har jordemødre i slægten og som eventuelt har oplysninger om disse?

Blandt de københavnske jordemødre, som foreningen har kendskab til, kan nævnes:

Alvida Larsen, første formand for de københavnske jordemødre.

Anna Hansen formand i 1920'erne (død 1933)

Fru Sylvest (1864 - ?), jordemoder på Vesterbro.

Jørgel Wegener, overjordemoder på Fødselsstiftelsen fra 1876 til 1910.

Emilie Bekker (1872 - 1943), redaktør af Tidsskrift for Jordemødre.

Fanny Fiehn (1885 - ?), indehaver af fødekliniken Tagensminde.

Men også oplysninger om andre jordemødre har interesse.

Henvendelse til:

Jordemoderforeningen i København af 1893, v/ jordemoder Randi Iversen,
Havdrupvej 88, 2700 Brønshøj.

eller

Mag. art. Helen Cliff, Hvedevænget 26, 4681 Herfølge, tlf. 56274138.

Arkivet der vokser dag for dag

På ABA (Arbejderbevægelsens Bibliotek og Arkiv) findes et arkiv, som internt benævnes PERSONLÆGARKIVET. Det er en samling ad udklip vedr. personer fra Danmark, Norden og den øvrige verden, men det er ikke kun kendte personer, som er repræsenteret i arkivet; også ukendte eller glemte mennesker, som har virket inden for arbejderbevægelsen eller venstrebevægelserne er med.

Hvem der i fordums tid har oprettet arkivet eller er begyndt at indsamle udklip om personer til et personlægararkiv, ved man ikke i dag. En mulig begyndelse kan være gjort af Oluf Bertolt, der var leder af ABA fra 1925 til 1937. Denne formodning kan begrundes med, at der i nogle af personlæggene ligger optegnelser og enkelte breve, som Bertolt har brugt til forarbejder for artikler i Dansk biografisk Leksikon.

Personlæggenes indhold er som før nævnt udklip fra aviser, tidskrifter og ugeblade. Der er fødselsdagsartikler, nekrologer, interviews og andre artikler om de enkelte personer. Der forekommer dog også andet f.eks. pjecer

eller småtryk. Der er en del fremmedsprogede artikler, f.eks. svenske, norske og tyske.

I dag bliver der dagligt klippet fra Det fri Aktuelt, Politiken, Berlingske Tidende og Information, når relevante personer er omtalt. Tidligere blev der også klippet fra dagbladet Land og Folk. ABA har modtaget Land og Folks store samling personudklip, efter at avisen er gået ind. Disse er dog endnu ikke indgået i ABA's samling.

Når man har været i biblioteket og læst en biografi om en person eller en erindring, kan man eventuelt finde yderligere oplysninger om personen her, måske et interview eller lignende. Flere tusinde personer er omtalt, hvor mange vides ikke nøjagtigt. Nogle er repræsenteret ved en enkelt artikel, andre er omtalt i mange. Måske ligger der noget gemt om ens egne aner. Hvem ved?

Her skal gives nogle eksempler på, hvad der findes blandt udklippene. For at tage de kendte først.

Der er en stor udklipssamling om den afdøde statsminister Jens Ot-

to Krag. En hel del udklip findes også om Socialistisk Folkepartis stifter, Aksel Larsen. Om ham findes også en stor scrapbogsamling.

Kvinderne er naturligvis også repræsenteret. F.eks. Fanny Jensen, arbejdersken fra Horsens, der blev formand for Kvindeligt Arbejderforbund. Siden blev hun den anden kvindelige minister udnævnt i Danmark. Den første var Nina Bang.

Fanny Jensen var udnævnt som minister uden portefeuille, men hun skulle fungere som en slags familieminister, den første i Danmark. Det var i den socialdemokratiske regering under Hans Hedtoft fra 1947 til 1950.

En familieminister, ligeledes en kvinde, fik Danmark først igen i 1964. Denne gang faldt valget på Camma Larsen-Ledet fra Åbenrå. Hun fungerede i denne stilling fra 1966 til 1968 i Jens Otto Krag's regering. Senere var hun borgmester i Åbenrå. Om Camma Larsen-Ledet ligger der udklip fra 1964 til 1991, hvor hun døde. Det mest spændende i personlægar-kivet er de mere ukendte eller helt glemte personer og almindelige arbejdere. Her skal nævnes nogle:

Maler A. N. Andersen fyldte 80 år

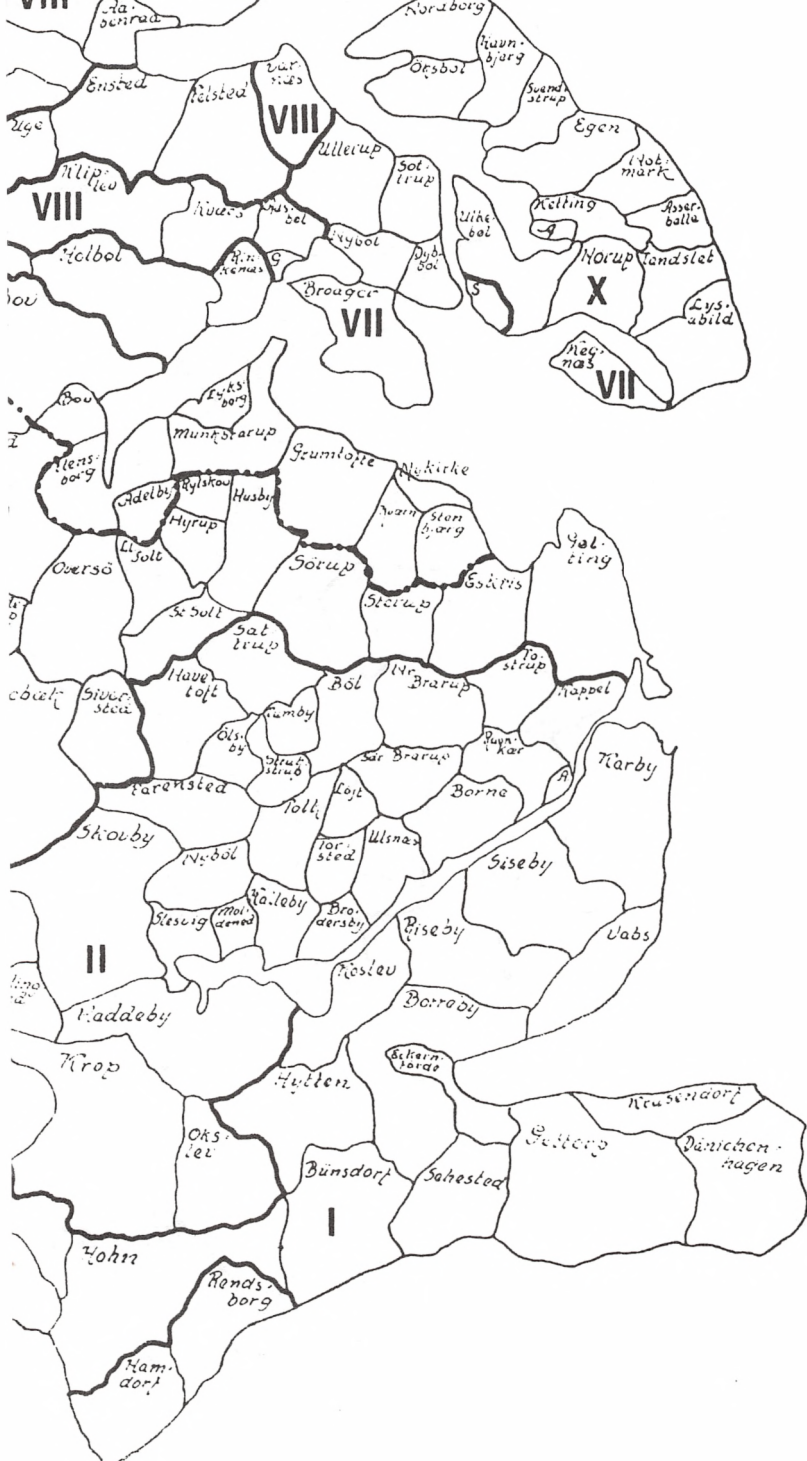
i 1960 og var på dette tidspunkt stadig aktiv maler. Han havde været på valsen som ung og deltaget i en studiekreds i Schweiz om det tyske socialdemokratis historie. Det var i 1910. I 1912 ledede han sin første studiekreds i København om socialismens historie. Senere ledede han over hundrede studiekredse. Fødselsdagsomtalen, som findes i lægget, var forøvrigt med journalisten og digteren Oskar Hansen.

Der ligger nekrologer over Chr. Nielsen fra Vejgård ved Ålborg, der var medlem af sognerådet og formand for cementarbejdernes fagforening 1898-1903. Han afgang ved døden i 1933.

Om tidligere borgmestre rundt om i landet ligger der udklip. Hans Peter Jensen var født 24. juni 1864 i Bølle og Fyn. Han var malersvend og blev senere redaktør af Nykøbing Social-Demokrat, borgmester i Nykøbing Falster og landstingsmand. Om ham ligger der udklip tilbage til 1916. Han døde i 1939.

Også en arbejdersanger skal nævnes: Wilhelm Ewald, der i 1908 var med til at starte et arbejdersangkor i Åbenrå, nemlig Arbejdersangforeningen "Lyren".

Foruden sanger var Ewald murer-svend og medlem af Arbeiter-und

VIII

Årholm

Korsbøl

Kvornborg

Snøsted

Kjølsted

VIII

Oksbøl

Ullestrup

Svendsrup

Solstrup

Egen

Zige

VIII

Skovby

Rivers

Knyttel

Frydøl

Liheboel

Kolding

Hotmark

Åserballe

Kjølboel

Brongce

VII

X

Hørup

Landslet

Lysabild

VII

Negmas

Bou

Muntstrup

Scumtofte

Nakirke

Åensdorp

Adelby

Huskov

Husby

Åvang

Stenborg

Åensdorp

Myrup

Jorup

Storup

Kolding

I

Oversø

Sølbø

Satstrup

Skovby

Åensdorp

Hoveboel

Bøl

Årbrarup

Åensdorp

Sølbø

Storup

Storup

Åensdorp

Åensdorp

Åensdorp

Åensdorp

Åensdorp

Åensdorp

Åensdorp

Åensdorp

Åensdorp

Åensdorp

Åensdorp

Åensdorp

Åensdorp

Åensdorp

Åensdorp

Åensdorp

Åensdorp

Åensdorp

Åensdorp

Åensdorp

Åensdorp

Åensdorp

Åensdorp

Åensdorp

Åensdorp

Åensdorp

Åensdorp

Åensdorp

Åensdorp

Åensdorp

Åensdorp

Åensdorp

Åensdorp

Åensdorp

Åensdorp

Åensdorp

Åensdorp

Åensdorp

Åensdorp

Åensdorp

Åensdorp

Åensdorp

Åensdorp

Åensdorp

Åensdorp

Åensdorp

Åensdorp

Åensdorp

Åensdorp

Åensdorp

Åensdorp

Åensdorp

Åensdorp

Åensdorp

Åensdorp

Åensdorp

Åensdorp

Åensdorp

Åensdorp

Åensdorp

Åensdorp

Åensdorp

Åensdorp

Åensdorp

II

I

I

Krop

Hohn

Hulden

Bakkenborg

Neusdorp

Seltene

Danichenhagen

Bünsdorf

Salsted

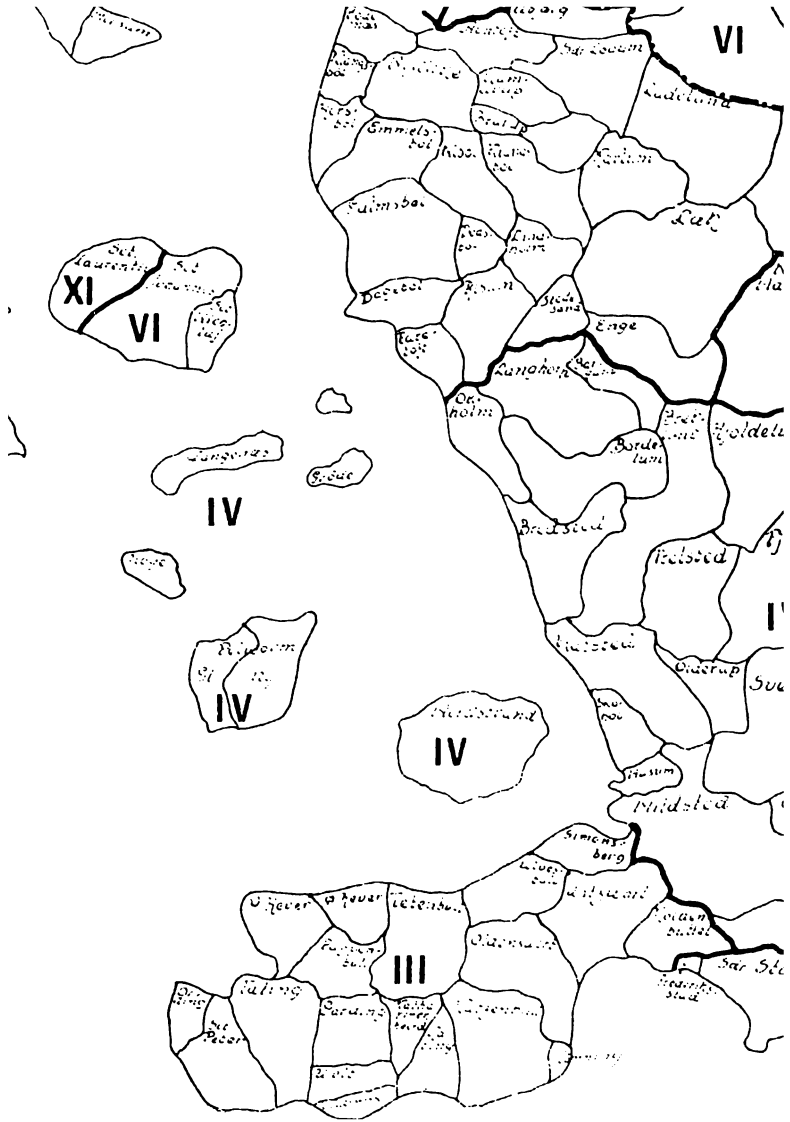
Okslet

Hamsdorp

Randsborg

Hohn

Hamsdorp

Soldatenrat i 1918-20. Senere blev han formand for murernes fagforening, medarbejder ved den socialdemokratiske presse og byrådsmedlem i Åbenrå. Han døde i 1952, 78 år gammel.

De "ukendte" kvinder skal ikke glemmes, selv om der ikke findes så mange udklip om dem, som der gør om mændene. En af disse kvinder er Helga Larsen, der allerede 9 år gammel måtte ud at tjene. Hun blev maskinstrikker - til 36 øre i timen, det var i 1893. Sidenhen blev hun bryggeriarbejder og formand for disse. I 1913 blev hun indvalgt i Københavns Borger-

Helga Larsen. (ABA)

repræsentation. Da kvinderne i 1915 havde fået valgret i Folketinget, blev Helga Larsen indvalgt som den første kvindelige socialdemokrat. Hun døde pludselig i 1947.

En anden måske mere ukendt kvinde, er Jenny Larsen. Hun var med til at starte Kvindeligt Arbejderforbunds Afdeling 2, Maskinstrikkerne i 1890. I denne afdeling blev hun kasserer i 1917. Om Jenny Larsen ligger der to udklip i anledning af fødselsdage.

En enkelt dansk emigrant, men ikke den eneste i personarkivet skal nævnes; Ferdinand Hurop. Han var født i København i 1853, blev uddannet som smed i Jylland og vendte tilbage til København i begyndelsen af 1880'erne. Han var en dygtig agitator for sit forbund og blev forbundsformand for smedene i 1884. Under den store smedelockout i 1885 skaffede Hurop penge fra ind- og udland samt levnedsmidler fra danske bønder til smedene til at stå lockouten igennem med. Efter to gange at have været formand for smedene drog Hurop første gang til Amerika i 1893. Her var han efter en omskiftelig tilværelse fra 1911 redaktør af det dansk-norske ugeblad Social-Demokraten i Chicago. Hjemme igen var han et årstid

forretningsfører for Lolland-Falster Social-Demokrat. I 1914 drog han for anden gang over Dammen sammen med sin kone. Nu var han igen redaktør af det socialdemokratiske blad i Chicago, men efter en strid med syndikalisterne trak sig i 1916. Sammen år rejste han til Virginia, hvor han oprettede en koloni på andelsbasis. Den holdt kun til krigen, hvor den under krisen gik ned. Næsten 70 år gammel tog han til Enumclaw. Her havde han boet før, og her arbejdede han ved et elektricitetsværk. Han døde den 22. april 1934, 81 år gammel. Der er på baggrund af forskellige oplysninger og breve også fra andre arkiver ved at blive skrevet en afhandling om Ferdinand Hurop.

Ferdinand Hurop. (ABA)

Denne korte introduktion af personløgarkivet skulle gerne vise noget om det store materiale, der her er gemt. Det er stof med mange oplysninger om enkeltpersoner, stof som kan bruges til mange ting.

Søger man sine aner eller søger man oplysninger om en fagforeningsmand/kvinde, en tillidsmand/kvinde, om kommunalpolitikere og folketingsmedlemmer, så findes de måske i personløgarkivet. Der findes et personregister, hvor man kan søge på navn.

Det bedste ville være, hvis arkivet kunne bruges som grundstammen i en "Arbejdernes Blå Bog" eller "Arbejdernes Hvem er Hvem". Til dette formål ville personløgarkivet være en guldgrube med sine mange korte oplysninger om enkeltpersoner. Det er perfekt til dette formål.

Måtte det blive brugt på den måde engang i fremtiden.

Per Askbo

Sakset fra:
Arbejderbevægelsens Bibliotek og
Arkiv - Årsskrift 1991
Arbejderbevægelsens Bibliotek og
Arkiv,
Rejsbygade 1, 1759 Kbhvn V
Udlån: Ma-fr 12-16
On 12-18
Læsesal: Ma-fr 9-16
On 9-18

15. juni-15. august:
Udlån og læsesal: 9-16

Slesvigske Folketællinger

I årevis har man arbejdet hjemmevant med kirkebøger, folketællinger, lægdsruller etc., mens man fulgte en bestemt gren af slægten - så sker det hverken værre eller bedre, end at man pludselig havner i en gren med forgreninger syd for Kongeåen. Hvad gør man så: Jeg tog konsekvensen og startede som nybegynder på at læse Worsøes bog om slægtsforskning i Sønderjylland. Jeg stødte så på forskellene mellem arkivalierne nord og syd for Kongeåen - blev grebet af problemerne heri - og om en del af dette handler nedenstående artikel, der er koncentreret om folketællingerne i de tidligere hertugdømmer.

Fra historieundervisningen kan de fleste formodentlig huske en masse problemer omkring administrationen af hertugdømmerne, der på en gang var hertugdømmer og havde den danske konge som overhøjhed. I realiteten lå han under for presset fra hertugerne og befolkningen i områderne. Rent administrativt havde man en stor del af tiden et tysk kancelli til at klare de mange specielle forhold, der eksisterede i området.

I virkeligheden gik grænsen ikke skarpt ved Kongeåen. Der er begreber som "De otte sogne" og "Kongerigske enklaver" om områder, der stod under den danske krone direkte, selv om de lå syd for åen. "De otte sogne" grænsede direkte op til kongerigske sogne nord for Kongeåen, og de kongerigske enklaver var områder, der lå midt inde i Hertugdømmerne. I dag kan man nærmest sammenligne det med Frederiksberg kommune, der på alle sider er omgivet af Københavns kommune. Men enklaverne havde ikke fast definerede grænser. Jeg har i hvert fald ikke set nogen forsøg på at tegne dem ind på et kort - jfr. dog den kommenterede litteraturliste sidst i artiklen (De slesvigske folketællinger 1769-1860). Som om det ikke er nok, må man også operere med et begreb kaldet **Tørning-len**. I det slesvigske Haderslev amt (Frøs, Gram, Kalvslund og Nr.Rangstrup herred) findes 19 sogne under det kongerigske Ribe stift -

under ét kaldet Tørning-len. Her er altså tale om slesvigske borgere under kongerigsk kirkeadministration.

Det modsatte kan også være tilfældet: Beboerne hører hjemme i det kongerigske Ribe amt, men hører til et slesvigsk sogn. Det gælder beboerne i enklaverne.

Som man kan forstå, er det i allerhøjeste grad noget administrativt rod specielt i sognene tæt på kongeriget, og artiklen her er et forsøg på at nedfælde, hvad jeg satte mig ind i om områdets administration umiddelbart op til krigen i 1864, hvor der blev vendt op og ned på det hele. Det bygger på læsning i den førnævnte bog af Worsøe, gennemlæsning af Trap Danmark's 1. udgave, der kom før 1864 samt pendanten om Hertugdømmet Slesvig og desuden nogle artikler. Endelig har Erik Kann været inde på emnet i forbindelse med undervisning på et slægtsforskerhold på Rigsarkivet. Jeg har ikke checket oplysningerne hos sagkundskaben, men er umiddelbart gået ud fra, at man kan stole på oplysningerne (også Trap, som ellers kan være upålidelig).

I Hertugdømmerne har der været folketællinger på andre tidspunkter end i kongeriget, så man er også nødt til at lære sig følgende årstal frem til 1864: 1803, 1835, 1840, 1845, 1855 og 1860. Fra 1769 eksisterer enkelte lister, der tjente som grundlag for tællingerne, men kun husfaderen nævnes ved navn og alder - den øvrige husstand opremses. I de slesvigske købstæder (undtagen Tønder) medtages dog alle navne i husstanden.

De kongerigske folketællinger foregik i kirkeligt regi, hvor befolkningen er blevet optalt sogn for sogn. I Hertugdømmerne spurgte de lokale regeringer de kirkelige autoriteter, om de kunne påtage sig folketællingerne, og det kunne de selvfølgelig ikke.

Derfor kom det til at hænge på de laveste embedsmænd i civiløvrigheden, og følgelig afspejles den civile administrative opdeling i jurisdiktioner i folketællingerne: hver jurisdiktion sin tælling. Og et sogn kunne have mange jurisdiktioner...

Beboerne i de 19 sogne i Tørning-len blev optalt kongerigsk i 1801. Det samme gjorde beboerne i "de otte sogne" og personer, der var både civilretsligt og kirkeretsligt kongerigske. De andre kategorier, bl. a. beboerne i det meste af Hviding herred under Tørning-len, blev delvis optalt af slesvigske embedsmænd i 1803.

Der var almindelig uklarhed om tilhørsforholdet, og nogle blev talt to gange, mens andre slet ikke blev talt. Først med 1840-tællingen kan man regne med, at alle er talt, og kun én gang.

Kirkeligt skal man altså vide, om området er dansk eller slesvigske, og om befolkningen er registreret under et dansk eller tysk stednavn. Tællingerne er desuden på tysk, men rummer de samme oplysninger som de kongerigske. Dvs. fødestedet kommer først med fra 1845. Det bevarede materiale er tillige delt mellem Rigsarkivet og arkivet i Gottorp, så det er simpelthen en jungle. Imidlertid har Rigsarkivet haft et større opsøgende arbejde i gang, og på Rigsarkivet findes nu samtlige bevarede folketællinger enten i original eller i kopi fra Gottorp. Tilsvarende findes der kopier af Rigsarkivets lister i det sønderjyske landsarkiv.

Og hvad gør så Trap? Trap Danmark omhandler de sønderjyske sogne, hvor flertallet bor i kongerigske huse. Tilsvarende omhandler Trap Slesvig sognene med slesvigske flertal. Samlet betegnes området som "Det blandede distrikt". Fra Trap Slesvig stammer følgende beskrivelse af et af de mere rodede sogne i området (retskrivningen er moderniseret):

"Hygom sogns administrativforhold henhører til de mest kombinerede i hertugdømmet, eftersom sognet i visse henseender er delt i 4 distrikter: det "hadervhusiske", det løgumklosterske, det gramske og det "riberhusiske". Den såkaldte hadervhusiske del, sognets hovedbestanddel, hører under Haderslev amt, Frøs og Kalslunds herreders jurisdiktion (Rødding), Haderslev Vesteramtstuedistrikt (Haderslev) og Vesteramts husfogeddistrikt (Toftlund)... 6 gårde og 4 huse i Fædsted, 1 gård og 2 huse i Kamtrup, 5 gårde og 3 huse i Harreby udgør det såkaldte fogderi "Frøs herred" under Løgumkloster amt; med hensyn til tingpligtighed hører de under Frøs og Kalslund herreder, men med hensyn til skifte-, overformynderi og lægdsvæsensager under Løgumkloster amt... 1 gård i Hygum, 2 gårde i Brøstrup samt Kjmsgård og 9 huse hører under godserne Gram og Nybøl (2. angler adelige godsdistrikt) under Frøs og Kalslund herreders jurisdiktion, Haderslev amthus... Den kongerigske (riberhusiske) del af sognet hører under Ribe amt, Ribe herreds jurisdiktion (Ribe), Ribe amtstuedistrikt og Ribe nordre lægedistrikt..." "Sognet hører i gejstlig henseende under Ribe stift, Tørninglens provsti. Skole- og fattigvæsen sorterer under Haderslev amt og bestyres efter slesvigsk lovgivning." Værsgod at lære dette udenad!

For folketællingernes vedkommende har Rigsarkivet gudskelov afsluttet sit opsøgende arbejde med at udarbejde en Registrant over de slesvigske folketællinger (kopi i Aabenraa). Den er uundværlig og omtales nærmere i litteraturlisten. Ud over fra Slesvig har Rigsarkivet folketællinger fra Holsten - samt fra Lauenborg i den danske tid, dvs. fra 1845 og 1855. Dette materiale er dog ikke nær så velordnet som det slesvigske. Der er en registrant, men den er foreløbig og rummer ikke materiale fra Gottorp. Der er heller ingen opdeling på jurisdiktioner (tællingsdistrikter) og stednavneregister. Se nærmere beskrivelse i litte-

raturoversigten.

Hvordan griber man det an, hvis man ramler ind i hertugdømmernes folketællinger? Jeg måtte finde ud af områdets administrative forhold via Rigsarkivets Slesvig-guide. Det er bl.a. af betydning at vide, om området er kongerigsk eller hertugeligt. Efterfølgende har jeg forsøgt at lave en oversigt over administrationsforholdene i det, Trap kalder "Det blandede distrikt". Hertil kommer, at man som nævnt skal være opmærksom på "de otte sogne". De otte sogne ligger i Tyrstrup herred og udgøres af følgende sogne: **Bjert, Dalby, Hejls, Stenderup, Taps, Vejstrup, Vonsild og Ødis.**

Jeg har tillige indføjet sognene i Tørning-len, selv om de evt. er rent slesvigske, da det som nævnt har betydning for tællingen. Af andre nyttige ting er tilføjet amtets lægdsnumre. De kongerigske lægdsnumre er tilrettet efter Rigsarkivets guide - Trap er ikke helt pålidelig her. De slesvigske lægder har jeg ikke på samme måde kunnet efterkontrollere, og de er gengivet ukritisk efter Trap. Man skal være opmærksom på, at en del lægder i Ribe amt ændrede nummerering i 1862, og i de tilfælde er det nye lægdsnummer anført i (). k=kongerigsk; s=slesvigsk.

Enklavernes grænser var som nævnt vanskelige at definere. Områderne lå i Sønderjylland og Slesvig i nedennævnte områder: **Ribe købstad; Ribe amt: Anst og Gørding herreder, Hunderup birk, Lustrup birk, Riberhus birk; Lø herred med Møgeltønder og Ballum birker, Vesterland, Før og Amrum birker.** I Holsten drejer det sig om områderne **Rendsborg købstad; Rendsborg amt: Raumont fogderi og Landskabet Norderdithmarschen.**

Erling Dujardin

OVERSIGT OVER DET BLANDEDE DISTRIKT I SØNDERJYLLAND.

se: Geodætisk Institut: Historisk atlas - Danmark (96)

ARTIKLEN AFSLUTTES I NÆSTE NUMMER MED SOGNEOVERSIGTEN SAMT LITTERATURLISTE. INDSAT MIDT I DETTE BLAD FINDES KORT MED OVERSIGT OVER DE FORSKELLIGE LEN.

Indholdsfortegnelse

Meddelelser fra kassereren.....s.	3
Ny forening.....s.	3
Soldaterjul i København 1849.Ved Helle Linde.....s.	4
Efterlysning. Ved Helen Cliff.....s.	6
Arkivet der vokser dag for dag. Ved Per Askbo.....s.	7
Slesvigske folketællinger I. Ved Erling Dujardin.....s.	11

Midt i bladet er først indsat sognekort til artiklen om slesvigske folketællinger.
Dernæst følger oversigten over forårets foredrag samt udflugt.
Endelig er girokortet til kontingentbetalingen indsat.

X.

For Grethes Skjend kan Ingen slippe,
Dg derfor kaldes hun **K**anfippe.